

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE MESLEKİ GELİŞİMDE EYLEM ARAŞTIRMASI¹

ACTION RESEARCH IN TEACHER TRAINING AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Yrd. Doç. Dr. Abdullah KUZU²

Özet

Son yıllarda eğitim alanında sıklıkla karşılaşılan bilimsel araştırma yöntemlerinden biri olan eylem araştırması, hem akademisyenler hem de öğretmen araştırmacılar tarafından, eğitimin çeşitli konularında sistematik ve bilimsel bilgi elde etme ve uygulamaları geliştirme amacıyla yararlanılan bir yaklaşım olarak görülmektedir. Genel olarak nitel araştırmalar içerisinde görülmekle birlikte hem nitel hem de nicel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilen eylem araştırmasının eğitim alanındaki en önemli amacı, eğitim sürecinde ortaya çıkan gerçekleri sistematik olarak anlamak ve değiştirerek geliştirmeye çalışmaktır. Öğretmenlerin kendi uygulamalarını gözleme, önceden var olan ya da öğretim sürecinde ortaya çıkan bir sorunu anlama ve olası çözümleri üretmeye yönelik planlı, düzenlenmiş ve başkalarıyla paylaşılan bir sorgulama süreci olarak eylem araştırması, eğitim alanında kuram ile uygulama arasındaki boşluğu doldurabilecek bir köprü olarak da görülebilmektedir.

Bu çalışmada eylem araştırmasının genel özellikleri ve uygulama süreci tanıtılmakta; öğretmen yetiştirmede ve mesleki gelişimdeki önemi açıklanmaktadır. Ayrıca Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurumu tarafından 2006 yılında gerçekleştirilen öğretmen yetiştirme programlarındaki değişiklikler sonucunda Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü programlarında eylem araştırmasına nasıl yer verilebileceği ve nasıl uygulanabileceği de tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: eylem araştırması, öğretmen yetiştirme, mesleki gelişim

Abstract

Action research, which has been a frequently used research method recently, is considered a fruitful research approach used by academicians and teachers to obtain systematic and scholarly information, and to develop current applications in different fields of education. Generally considered as a qualitative research method, action research makes use of both qualitative and quantitative research techniques. Its primary purpose is to understand instructional processes, to manipulate the instruction and develop it further. Action research is also considered as a bridge between theory and practice in instructional endeavors which is conducted in a planned, organized and collaborative way involving teachers’ observing their own applications, scrutinizing on problems occurred during instruction and suggesting solutions for those problems. In the current study, general characteristics of action research are introduced and its significance in teacher training and professional development are provided. In addition, possible ways to integrate action research into the curriculum of Computer Education and Instructional Education Programs were discussed in line with the teacher training curriculum changes suggested by the Higher Education Council in 2006.

1 Hacettepe Üniversitesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi’nin 12-14 Mayıs 2007 tarihlerinde Bakü’de düzenledikleri Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

2 Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

Keywords: action research, teacher training, professional development.

1. Giriş

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan eylem araştırması, son yıllarda eğitim alanında oldukça sık kullanılan bir araştırma türü haline gelmiştir. Eylem araştırmasını tanımlamak için alanyazın incelendiğinde farklı tanımlara rastlanmaktadır. Bogdan ve Biklen (2003) eylem araştırmasını “sosyal değişimi sağlamak amacıyla sistematik olarak bilgi toplama süreci” olarak tanımlarken (s. 299), Johnson (2003) eylem araştırmasını, gerçek okul ya da sınıf ortamında öğretimin ya da eylemlerin kalitesini anlamak ve geliştirmek amacıyla yapılan bir araştırma süreci ve önceden planlanmış, organize edilmiş ve diğer ilgili kişilerle paylaşılabilen bir araştırma türü” olarak tanımlamaktadır (s. 1). Fraenkel ve Wallen (2003) ise eylem araştırmasını “bir problemi çözmek ya da yerel bir uygulama hakkında bilgi vermek için bilgi toplamak amacıyla bir ya da daha fazla kişi, ya da gruplar tarafından yapılan araştırma” olarak tanımlamaktadır (s. 572). Elliot (1991) ise eylem araştırmasını “sosyal durum içerisindeki eylemin kalitesini artırmak amacıyla sosyal durumun araştırılması” olarak açıklamıştır (s. 69). Bu tanım öğretmen ve öğrencilerin sadece öğretme ve öğrenmelerinin kalitesinin artırılmasını değil aynı zamanda okullarda yaşadıkları koşulların da geliştirilmesini içermektedir. Eylem araştırmasını, bir öğretme-öğrenme ortamında araştırmacı olarak öğretmenler, yöneticiler, okul danışmanları, ya da diğer ilgililer tarafından öğrencilerinin nasıl daha iyi öğrenebilecekleri, nasıl öğretim yaptıkları ve okullarının nasıl işlediği konusunda bilgi edinmek amacıyla yapılan sistematik olarak bir araştırma süreci olarak tanımlayan Mills (2003), eylem araştırmasının özelliklerini şu şekilde açıklamıştır (s. 4):

Eylem araştırması,

- öğretmenler ve yöneticiler tarafından kendi gözetimindeki öğrenciler üzerinde, (Kim?)
- okullarda ve sınıflarda, (Nerede?)
- “ne olduğunu” tanımlamak ve yapılan eğitsel girişimlerin (uygulamaların) etkilerini anlamak için nitel yöntemlerin kullandığı, (Nasıl?)
- araştırma yapılan okul ortamında pozitif eğitsel değişimi etkilemek amacıyla gerçekleştirilen bir süreçtir. (Niçin?)

Ekiz (2003) ise eylem araştırmasını, hem öğretmenler hem de akademisyenler tarafından yapılabilen, okul ve sınıf gibi yerel seviyelerde değişimin, buna bağlı olarak da gelişimin oluşturulabilmesinde en güçlü araştırmalardan birisi olarak tanımlayarak, felsefi olarak nitel ve nicel yöntemden farklı olduğunu, eleştirel kavram kapsamında ele alınması gerektiğini belirtmiştir (s.141). Felsefi temeli Jürgen Habermas tarafından oluşturulan (Carr ve Kemmis, 1986 aktaran Ekiz, 2003) ve en belirgin özelliğinin etkilenen kişilerin etkilemeye de katılmaları olduğu söylenen eleştirel kuramın amacı, sosyal bilimlerde pozitivist ve yorumlayıcı yaklaşımların eleştirileri ışığında kuram ve uygulama arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmektir. Eleştirel kuram, yapılan araştırmada sadece katılımcıların bakış açısından konuyu anlamının ve yorumlamanın yeterli olduğunu savunan nitel araştırma yaklaşımlarına karşı, anlamının tek başına yeterli olmadığını, anladıktan sonra “değiştirmenin” ve “geliştirmenin” de önemli olduğunu savunmaktadır. Bunun yanında eleştirel kuram, araştırılan konu hakkında nesnel, genellenebilir, geçerli ve güvenilir bilgi elde etmeyi amaçlayan (Gay, Mills ve Airasian, 2006: 9) nicel araştırma yöntemlerine, bireylerin davranışlarının doğa bilimlerinin kullandığı yaklaşımlarla anlaşılamayacağını belirterek de nicel araştırma yöntemlerine karşı çıkmaktadır. Eleştirel kurama göre temel amaç anlamak ve çözüm bulmaya çalışmak olmalıdır. Ancak bu açıklamalardan eylem araştırmasında nitel ya da nicel araştırma yöntemlerinin kullanılmayacağı sonucuna varmak yanlış olacaktır. Eylem araştırması, araştırmanın amacına ulaşmak ve araştırma sonuçlarını desteklemek amacıyla, yoğunluklu olarak nitel araştırma yöntemlerinden olmak üzere uygun nicel araştırma yöntemlerinden de yararlanılabilmektedir.

Eleştirel eğitim araştırmaları ile eleştirel kuramın felsefi dayanağı aynıdır: uygulayıcılar da kendi eğitim uygulamalarını ve eğitimlerinin kalitesini geliştirmek için bilimsel araştırma yapabilirler, eylem araştırması sürecine aktif katılarak bu süreçler üzerinde söz söyleyebilirler, çünkü öğretmenler

kendi uygulamaları, öğrencileri ve sınıfları hakkında bu olay ve olgulara dışarıdan bakan kişilere göre çok bilgiye sahiptirler. Araştırma planlayan ve uygulayan öğretmenler süreç içerisinde kendi eğitim uygulamaları ile ilgili durumları daha iyi anlayabilir ve geliştirebilirler.

Özetle eylem araştırması, gerek akademisyenler gerekse de süreç içerisinde araştırmacı rolü üstlenen öğretmenler tarafından aktif olarak kullanılan ve eğitimin çeşitli konularında sistematik ve bilimsel olarak bilgi elde etme ve uygulamaları geliştirme amacıyla yararlanılan bir yöntem olarak görülmektedir. Eylem araştırmasının eğitim alanındaki en önemli amacı ise, eğitim dünyasında ortaya çıkan gerçekleri sistematik olarak anlamak ve değiştirerek geliştirmeye çalışmaktır.

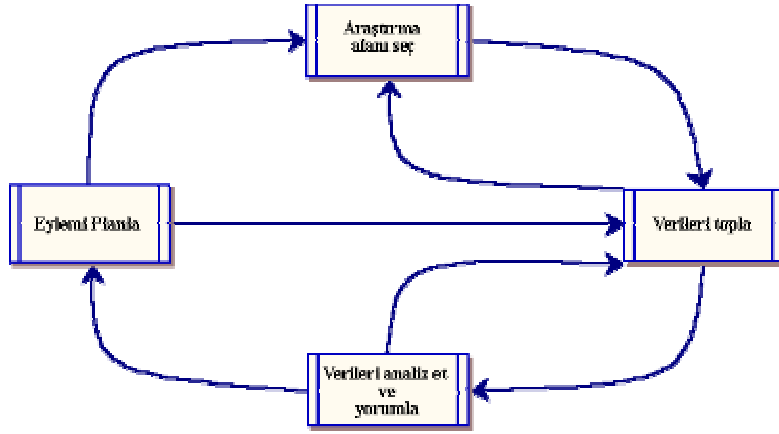
2. Eylem Araştırmasının Özellikleri

Eylem araştırması eğitim alanında bazı temel özelliklere sahiptir. Bu özellikler aşağıda verilmiştir. (Johnson, 2002: 14-16):

- Eylem araştırması sistematiktir.
- Araştırmaya bir yanıtla başlanmaz.
- Eylem araştırmasının karmaşık olması gerekmez.
- Veri toplama başlamadan önce araştırma yeterince planlanmalıdır.
- Araştırma süresi araştırma sorusuna, ortama, veri toplama durumuna göre değişkendir.
- Gözlemler düzenli ancak gereğinden çok uzun olmamalıdır.
- Eylem araştırmaları basit ve informalden, daha detaylı ve formal biçimlere uzanabilir.
- Eylem araştırması bir kuram üzerine kurulabilir.
- Eylem araştırması bir nicel araştırma değildir.
- Eylem araştırmalarında nicel yöntemler kullanılabilir, ancak bulguların ya da uygulama sonuçlarının geniş topluluklara genelleştirilmesinde araştırmada bazı değişkenlerin kontrol edilmemiş ya da hesaplanmamış olabileceği gözönüne alınarak gerekli uyarılar yapılmalıdır.

3. Eylem Araştırmasının Uygulama Süreci

Alanyazın incelendiğinde eylem araştırmasının uygulama süreci ile ilgili birden çok farklı yaklaşıma rastlanmaktadır (Cresswell, 2005; Hendricks, 2006; Johnson, 2002; Mills, 2003; Sagor, 2000; Wallen and Fraenkel, 2003). Ancak alanyazında karşılaşılan bu yaklaşımların ortak noktası olarak, eylem araştırmasının eylemi planlama, planı eyleme geçirme, veri toplama ve çözümlenme ile yansıtma süreci şeklinde gerçekleşen döngüsel bir uygulama biçimi olduğu sonucuna ulaşılabilir. Eylem araştırmasının bu aşamaları doğrusal bir yapıya sahip değildir; gerektiği takdirde bazı aşamaları çıkarılabilir, yeri değiştirilebilir veya gerekli durumlarda bazı aşamaları tekrarlanabilir. Şekil 1’de eylem araştırmasının diyalektik döngüsü gösterilmiştir (Mills, 2003: 19):

Şekil 1. Eylem Araştırmasının diyalektik döngüsü

4. Eylem Araştırmasında Veri Toplama ve Çözümleme Süreci

Eylem araştırması sürecinde veri toplama teknikleri araştırma sorularına, araştırmanın durumuna ve araştırmacının bireysel yeterliklerine göre değişkenlik gösterebilir. Yaygın olarak kullanılan bu teknikler; deneyimlere dayalı teknikler, sorgulamaya dayalı teknikler ve incelemeye dayalı teknikler olarak sınıflandırılabilir. Araştırmacının veri toplama sürecine bizzat katılım gösterdiği aktif ve pasif katılım, katılımcı gözlem, saha notları, toplantı tutanakları ve gözlemler vb. veri toplama araçları denetimlere dayalı teknikler arasında sayılabilir. Sorgulamaya dayalı teknikler; yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı-yapılandırılmış görüşmeler, standart testler, anketler, tutum ölçekleri, kontrol listeleri, öz değerlendirme formları vb. veri toplama araçlarını içerirken incelemeye dayalı teknikler ise ses ve video kayıtları, günlükler, İnternet kayıtları, e-postalar, öğrenci ürünleri, haritalar, günlükler, planlar, arşiv kayıtları vb. veri toplama araçlarını içerir.

Eylem araştırmasında veri toplama süreci sistematik olarak ilerler. Hem nitel hem de nicel veri toplama tekniklerinden yararlanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 295). Bu sayede araştırmacı süreç içerisinde araştırma sorularına yanıt vermede yetersiz kaldığı noktalarda uygun gördüğü araştırma tekniğini kullanma veya yeni araştırma tekniklerini sürece entegre etme olanağına kavuşmuş olur. Eylem araştırmasında birbirinden farklı zaman ve mekanlarda birbirini destekler nitelikte veriler toplanarak veri çeşitlenmesine ulaşılmaya çalışılır.

Araştırma sürecinde toplanan verilerin analizinde de nitel ve nicel analiz yaklaşımlarından yararlanılabilir (Hendricks, 2006: 3). Eylem araştırmasından elde edilen verilerin çözümlenmesinde en sık kullanılan yöntemler betimsel çözümleme, içerik çözümlemesi ve tümevarım çözümlemesidir.

Eylem araştırmasının geçerlik ve güvenilirliği nicel araştırmalardakinden farklılık göstermektedir. Eylem araştırmasının yerel bazda gerçekleştirilmesi ve verilerin bağlama ve kendine özgü olmasından dolayı, nicel araştırmalarda kullanılan iç geçerlilik, dış geçerlilik, güvenilirlik ve nesnellik eylem araştırmalarına doğrudan uygulanamaz. Ancak bunların yerine eylem araştırmasının geçerliğini test etmek için inandırıcılık, transfer edilebilirlik, güvenilmeye layık olma ve onaylanabilirlik ölçütleri kullanılır. (Guba, 1981, aktaran Mills, 2003).

5. Öğretmen Yetiştirmede ve Mesleki Gelişimde Eylem Araştırması

Eylem araştırması özellikle öğretmenler tarafından sınıfta ya da okulda gerçekleştirildiği için alanyazında “öğretmen araştırması” olarak da adlandırılmaktadır. Eylem araştırması yapan öğretmenler kendi sınıf içi uygulamalarına ve burada karşılaştıkları sorunlara doğrudan odaklanmakta ve yapmış oldukları her türlü değişim ve iyileştirmeden yine kendileri etkilenmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda, bir eylem araştırmasında yer alan öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının araştırma öncesine göre kendilerini mesleki açıdan daha bilgili buldukları ve kendilerini sorun çözen, etkili

öğretmen olarak tanımladıkları ve mesleklerine olan tutumlarında da olumlu bir gelişme olduğu gözlenmiştir (Atay, 2003: 52). Bu durumda eylem araştırması, öğretmenlerin kendi uygulamaları konusunda araştırma yapma, kendi verilerini toplama, öğretimlerini, mesleki bilgi ve deneyimlerini geliştirme konusunda *yetkilendirilmesi* anlamına gelmektedir. Bu öğretmenler kendi yeteneklerini, deneyimlerini ve yaratıcı fikirlerini öğrencilerinin gereksinimlerine en iyi uyan programları ve stratejileri geliştirmede işe koşarlar. Öğretmenlerin yetkilendirilmesi, sonuç olarak hem öğrencilerin başarısını artıracak, hem öğretmenlerin bilgi ve deneyim kazanmalarını ve mesleki olarak gelişmelerini sağlayacak, hem de öğretmenlerin çalıştıkları okulun ya da eğitim bölgesinin gelişimine yarar sağlayacak bir araç olarak görülebilir.

Bir eylem araştırması içinde bulunan öğretmenler uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla başa çıkarken kendi güçlü yönlerinin ve zayıf yönlerinin farkında olacak; güçlü yönlerinden ilerideki uygulamalarında daha fazla yararlanmak, zayıf yönlerini de farklı stratejiler uygulayarak geliştirmek yoluna gidecektir. Eylem araştırması doğası gereği işbirlikçi bir yaklaşım olduğu için, aynı okulda birlikte çalışan öğretmenlerin birbirlerinin uygulamaları hakkında görüş bildirmeleri ve katkı getirmeleri, öğretmeye ve öğrenmeye yönelik farklı görüş açılarının da ortaya çıkmasına yol açabilecektir.

Eylem araştırmasının mesleki gelişim açısından yararlarını Henson (1996) şu şekilde açıklamıştır (56): Eylem araştırması öğretmenlerin kendi sınıfları hakkında yeni bilgiler edinmesini sağlar. Öğretmenlerde yansıtıcı öğretim ve düşünmeyi geliştirir. Öğretmenlerin eğitim ile ilgili bilgi dağarcığını artırır. Öğretmenleri kendi güçlerinin sorumluluğunu almaya yönlendirir. Uygulama ve öğrenci başarısı arasındaki bağı güçlendirir. Öğretmenleri yeni düşünceler ve yeni şeyler öğrenmeye teşvik eder ve öğretmenlerin etkili uygulamalar gerçekleştirmelerini sağlar.

Eğitim-öğretim ile ilgili yapılan araştırmalar uzun yıllar sadece akademisyenler tarafından gerçekleştirilmiş, bu araştırmalarda öğretmenler, okul yöneticileri, veliler ve öğrenciler araştırma nesneleri olarak görülmüşlerdir. Bu bakış açısında akademisyenler öğretmenleri kendi bulgularının edilgen alıcıları olarak görmektedir. Ancak kuramın uygulama ile uyuşmadığı çoğu durum söz konusudur. Akademisyenlerin ürettiği kuramlar uygulayıcılar, yani öğretmenler tarafından ya kullanılan dil, yöntem vb. göstergeler açısından anlaşılammakta ya da sözü edilen kuramların gerçek ortama uymaması nedeniyle öğretmenler tarafından uygulanmamaktadır. Oysa eylem araştırmasının, ya da öğretmen araştırmasının temelinde yatan en önemli varsayım, öğretmenlerin doğrudan uygulayıcı olduklarına, bu nedenle kendi uygulamaları hakkında en iyi kendilerinin bilgi sahibi olabileceklerine ve karşılaşılan sorunlara en iyi çözüm yollarını yine kendilerinin önerebileceğine dayanmaktadır. Bu bakış açısı öğretmenleri araştırılan bir nesne durumundan, araştıran ve çözüm üreten bir özne duruma getirmektedir. Bu durumda eylem araştırması *kuram ile uygulama arasındaki boşluğu dolduran önemli bir araç* olarak görülebilir (Johnson, 2002: 18). Öğretmen araştırmalarının zamanla alanda tanınması, akademik araştırmalar ile öğretmen araştırmaları arasında bir denge kurulmasına, akademisyenler ile öğretmenler arasındaki iletişim engelinin ortadan kalkmasına ve her iki grubun eğitimle ilgili aynı dili konuşmalarına yarar sağlayabilecektir (Atkin, 1989).

Öğretmen yetiştirme açısından eylem araştırmasının önemi ise; geleceğin öğretmenleri olan üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarına, hizmet öncesi eğitimlerinde bilimsel araştırma planlama ve uygulama konusunda yeterli öğrenme yaşantıları sunulmalıdır. Eylem araştırması öğretmen adaylarının yansıtıcı öğretmen olarak yetişmelerini sağlayacak fırsat ve olanaklar sağlayacak ve onların öğretim deneyimleri kazanmalarına yardımcı olacaktır. Eylem araştırması becerileri edinmiş hizmet öncesi öğretmenler öğrencilerinin, öğrenme-öğretim ortamının ve kendi öğretim etkinliklerinin nesnel gözlemcileri olacak, öğrencilerinin davranışını değerlendirmekten çok betimlemeye çalışacaklardır.

Öğretmen adaylarına uygulama okullarında sağlanacak araştırma yapma olanağı ile öğretmen adayları, uygulama öğretmenleri ve danışman öğretim elemanlarının işbirlikli çalışması sağlanabilir. Ayrıca öğretmen adayları uygulama okullarındaki diğer personel ile (akademik ya da idari) ve öğrenci aileleri ile iletişime geçme, farklı kaynaklardan veri toplama ve analiz etme olanağına kavuşacaklardır. Bu durum öğretmen adaylarının öğretimlerini geliştirecek, aynı zamanda uygulama okullarındaki diğer öğretmenlerin de araştırma yapmaya ilgi ve isteklerinin oluşmasına neden olabilecek ve her geçen gün daha fazla öğretmenin eylem araştırması gerçekleştirmesine olanak sağlayacaktır.

Öğretmen adaylarının alan dersleri, meslek bilgisi dersleri ve bilimsel araştırma yöntemlerine yönelik kuramsal dersleri öğretmenlik uygulaması dersleri ve alan deneyimi ile aynı anda gerçekleştiği için (özellikle yedinci ve sekizinci dönemlerde) öğretmen adayları açısından kuram ile uygulama bütünleştirilmiş, kuram ve uygulama arasında köprü kurulmuş olacaktır. Öğrenciler kuramsal derslerinde kuramları tartışır, konuyla ilgili seçilmiş metinleri okurlar. Eylem araştırması projelerini uygulamak için modelleri gözden geçirirler (Hubbert ve Power, 1993) ve daha önceki mezunların örnek araştırma raporlarını, portfolyo örneklerini incelerler. Uygulama okullarında öğretmen adayları gözlem yaparlar, uygulama öğretmenlerinin sınıf içinde gerçekleştirdikleri etkinlikler hakkında yansıtma bulurlar (Keating, J., Diaz-Greenberg, R., Baldwin, M. ve Thousand, J., 1998: 381), kendi öğretim etkinliklerini gerçekleştirirler, kendi öğretimlerine eleştirel bakarlar, yansıtma bulurlar, karşılaştıkları sorunlara yönelik uygulama öğretmenlerinin yardımıyla ve danışman öğretim elemanlarının denetiminde eylemler geliştirir ve uygularlar. Hizmet öncesinde gerçekleştirdikleri eylem araştırmaları sayesinde öğretmen adayları mevcut uygulamalarını daha iyi uygulamalarla değiştirme olanağına kavuşacaklardır (Mertler, 2006: 10).

Aşağıda eğitim fakültesi öğretmenlik programlarında öğretmen adaylarının hizmet öncesinde eylem araştırması yapabilmelerini sağlayabilecek değişiklikler konusunda açıklamalar, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümlerini öğretim programları temel alınarak açıklanmaya çalışılacaktır. Buradaki öneriler eğitim fakültelerinin diğer bölüm ya da anabilim dallarının öğretim programlarına bir takım değişikliklerle uygulanabilir.

6. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Alanında Eylem Araştırması

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından 1998 yılında gerçekleştirilen eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması çerçevesinde açılan Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri (BÖTE) Bölümleri'nde yine YÖK tarafından belirlenen eğitim programı uygulanmaktaydı. Bu program çakılı ders temelinde yapılmış ve her dönem için hangi derslerin zorunlu olarak okutulacağı belirtilmişti. Üniversiteler zorunlu derslerde ve bu derslerin yarıyılarında değişiklik yapma durumunda değillerdi. Ancak 1998 yılından itibaren uygulanan programların çağın gerektirdiği bilgi ve beceriye sahip öğretmenleri yetiştiremediği konusunda çeşitli bilimsel etkinliklerde ortaya çıkan ortak görüş doğrultusunda YÖK, 21 Temmuz 2006 tarihinde eğitim fakültelerinin ilköğretime öğretmen yetiştiren bölümlerinin programlarında değişikliğe gitmiştir (YÖK, 2008). Yeni programda çakılı ders uygulaması esnetilmiş ve bölümlere programların yaklaşık %30'u oranında ders değişikliği yapma ve/veya derslerin yarıyılını değiştirme olanağı sağlanmıştır.

YÖK tarafından oluşturulan yeni programlarında, BÖTE bölümünden mezun olacak öğretmen adaylarının bilimsel araştırma planlayabilecek ve yürütebilecek düzeyde yetişmelerini sağlayacak derslerin yer almadığı, tek dönemlik ve iki saatlik kuramsal bir "Bilimsel Araştırma Yöntemleri" dersinin yedinci döneme yerleştirildiği görülmektedir. Ancak bu dersin öğretmen adaylarına araştırma becerisi kazandırmak için tek başına yeterli olamayacağı açıktır. Bu nedenle BÖTE bölümü programlarında YÖK'ün sağladığı olanaklar çerçevesinde program değişikliğine gidilerek, öğretmen adaylarının hizmet öncesinde bilimsel araştırma planlama, ölçme aracı geliştirme, veri toplama, veri çözümleme ve araştırmayı uygulama konusunda yetiştirilebileceği bir düzenleme yapılabilir. Bu konuda Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE Bölümünde şu şekilde bir düzenleme yapılmıştır:

Tablo 1. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Lisans Programı

I. YARIYIL				II. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Eğitimde Bilişim Teknolojileri I	3	2	4	A	Eğitimde Bilişim Teknolojileri II	3	2	4
A	Matematik I	2	2	3	A	Matematik II	2	2	3
GK	Yabancı Dil I	3	0	3	GK	Yabancı Dil II	3	0	3
GK	Türkçe I: Yazılı Anlatım	2	0	2	GK	Türkçe II: Sözlü Anlatım	2	0	2
GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I	2	0	2	GK	Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II	2	0	2
MB	Eğitim Bilimine Giriş	3	0	3	MB	Eğitim Psikolojisi	3	0	3
TOPLAM		15	4	17	TOPLAM		15	4	17
III. YARIYIL				IV. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Programlama Dilleri I	3	2	4	A	Programlama Dilleri II	3	2	4
A	Eğitimde Materyal Tasarım ve Kullanımı	2	2	3	A	Öğretim Tasarım	2	2	3
A	Bilgisayar Donanımı*	2	2	3	A	Eğitimde Grafik ve Canlandırma*	2	2	3
A	Fizik I	3	0	3	A	Seçmeli I	3	0	3
MB	Öğretim İlke ve Yöntemleri	3	0	3	A	Fizik II	3	0	3
MB	Seçmeli	3	0	3	MB	Ölçme ve Değerlendirme	3	0	3
TOPLAM		16	6	19	TOPLAM		16	6	19
V. YARIYIL				VI. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	İşletim Sistemleri ve Uygulamaları	2	2	3	A	Çoklu Ortam Tasarım ve Üretimi	2	2	3
A	İnternet Tabanlı Programlama	3	2	4	A	Bilgisayar Ağları ve İletişim	2	2	3
A	Uzaktan Eğitim*	2	2	3	A	Veri Tabanlı Yönetim Sistemleri*	2	2	3
GK	Bilim Tarihi*	2	0	2	A	Özel Öğretim Yöntemleri II	2	2	3
MB	Sınıf Yönetimi	2	0	2	A	Seçmeli II	2	2	3
MB	Özel Öğretim Yöntemleri I	2	2	3	GK	Topluma Hizmet Uygulamaları	1	2	2
MB	Özel Eğitim*	2	0	2	MB	Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi	2	0	2
TOPLAM		15	8	19	TOPLAM		13	12	19
VII. YARIYIL				VIII. YARIYIL					
	DERSİN ADI	T	U	K		DERSİN ADI	T	U	K
A	Proje Geliştirme ve Yönetimi I	2	2	3	A	Proje Geliştirme ve Yönetimi II	2	2	3
A	Web Tasarımı	2	2	3	A	Seçmeli IV	2	2	3
A	Seçmeli III	3	0	3	GK	Seçmeli II	2	0	2
GK	Bilimsel Araştırma Yöntemleri	2	0	2	MB	Rehberlik	3	0	3
GK	Seçmeli I	2	0	2	MB	Öğretmenlik Uygulaması	2	6	5
MB	Okul Deneyimi	1	4	3					
TOPLAM		12	8	16	TOPLAM		11	10	16

Kaynak: http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/bilgisayar_ogretim.doc. (Erişim tarihi: 12.04.2008)

Öncelikle programda yedinci döneme yerleştirilen “Bilimsel Araştırma Yöntemleri” dersi, genel kültür dersi olan “Bilim Tarihi” ile yer değiştirerek beşinci yarıyla alınmıştır. Böylece öğretmen adaylarının eğitimlerinin üçüncü yılının hemen başında bilimsel araştırma konusunda kuramsal bilgiler edinmelerinin sağlanması hedeflenmiştir. Programda dördüncü dönemde görülen “Ölçme ve Değerlendirme” dersi “Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi” dersi ile yer değiştirerek altıncı döneme alınmıştır. Yedinci döneme alınan “Bilim Tarihi” YÖK tarafından fakülte yönetimlerince değiştirilebilir bir ders olarak belirtildiği için (YOK, 2008), bu dersin yerine Nicel ve Nitel Veri Analizi” dersi önerilmiştir. Ayrıca seçmeli dersler olarak da öğrencilere beşinci yarıyıldan itibaren “İstatistiksel Analiz”, “Ölçek Geliştirme” ve “Web’de Ölçme ve Değerlendirme” gibi araştırma ya yönelik dersler önerilmiştir. Yedinci dönemde yer alan “Proje Geliştirme ve Yönetimi-1” dersinde öğrencilerden yine aynı dönemde yer alan “Okul Deneyimi” dersi kapsamında gidecekleri uygulama okulundaki sınıflarında karşılaştıkları sorunlara yönelik bir araştırma projesi geliştirmeleri istenecektir. Bu öğretmen adaylarından önceden edindikleri bilgi ve becerileri doğrultusunda bir eylem araştırması önerisi hazırlamaları istenecektir. Bu dönem aynı zamanda öğrencilerin ölçme aracı geliştirme çalışmalarını da kapsayacaktır. Programda sekizinci yarıyıldan bulunan “Proje Geliştirme ve Yönetimi-2” dersi kapsamında öğretmen adayları yine aynı uygulama okuluna ve aynı sınıfa yönlendirilecek, hazırladıkları araştırma önerilerini uygulama olanağı sağlanacaktır. Böylece öğretmen adaylarından hizmet öncesi eğitimlerinde en az bir kez eylem araştırması gerçekleştirmiş olarak BÖTE bölümünden mezun olmaları beklenmektedir.

Sonuç olarak araştırma yöntem ve teknikleri konusunda yeterli bilgi ve beceri ile donanık, öğretim teknolojileri alt yapısına sahip, nitel ve nicel veriler toplayabilecek ve çözümleyebilecek şekilde yetişmiş öğretim teknolojilerinin, ileride çalışacakları okullarda araştırmacı öğretmen görevini başlangıçta rahatlıkla üstlenebilecekleri ve diğer öğretmenlerle birlikte farklı konularda eylem araştırmaları yürütebilecekleri düşünülmektedir. Öğretim teknolojileri bu şekilde zaman içerisinde okullardaki tüm öğretmenlerde eylem araştırması planlama ve uygulama bilgi ve becerisi oluşmasına da başarıyla öncülük edebileceklerdir.

Kaynakça

- Atay, D. Y. (2003). *Öğretmen eğitiminin değişen yüzü*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Atkin, J. M. (1989). Can educational research keep pace with education reform? *Phi Delta Kapan* 71(3), 200-205. Bloomington: PDK International.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd ed.). Boston: Allyn&Bacon.
- Carr, W., & Kemmis, S. (1986). *Becoming critical: education, knowledge and action research*. London & Philadelphia: The Falmer Press.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (2nd ed.). Upper Saddle River, New Jersey, Pearson Education, Inc.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş. Nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Eliot, J (1991). *Action research for educational change*. Buckingham: Open University Press.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education* (5th Ed.). New York: Mac Graw Hill, Inc.
- Gay, L. R., Mills, G. E., & Airasian, P. (2006). *Educational Research: competencies for analysis and applications* (8th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology*, 29 (2), 75-91.
- Hendricks, C. (2006). *Improving schools through action research: a comprehensive guide for educators*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Henson, K. T. (1996). Teachers as researchers. In J. Sikula (Ed.), *Handbook of Research on Teacher Education* (2nd ed.), New York: MacMillan.
- Hubbard, R., & Power, B. (1993). *The art of classroom inquiry*. Portsmouth, NH: Heinemann.
- Johnson, A. P. (2002). *A short guide to action research*. Boston: Allyn&Bacon.
- Johnson, A. P. (2003). *What every teacher should know about action research*. Boston: Pearson Education, Inc.
- Keating, J., Diaz-Greenberg, R., Baldwin, M., & Thousand, J. (1998). A collaborative action research model for teacher preparation programs. *Journal of Teacher Education*. 49(5), 381.
- Mills, G. E (2003). *Action research: a guide for the teacher researcher* (2nd ed.), New Jersey: Merrill Prentice Hall, 2003.
- Mertler, C. A. (2006). *Action research: teacher as researchers in the classroom*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Sagor, R. (2000). *Guiding school improvement with action research*. Alexandria, Virginia: ASCD Publications.

- Yıldırım, A, & Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (5. Baskı.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK (2008). Eğitim fakültelerinde uygulanacak yeni programlar hakkında. 12 Nisan 2008 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/aciklama.doc> adresine erişildi.